

İNSANIN TEFEKKÜR KABİLİYETİ

E'ûzu billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn ve'l-âkîbeti müttakîn. Ve's-salâtü ve's-selâmu alâ seyyidinâ Muhammedin ve âl'ihî ve sahabihi ecma'in.

İ'lemû eyyühe'l-ihvân!

İnne efdale'l-kitâbi kitâbullâhi. Fe inne efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem. Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ. Ve külle muhdesetin bid'atün. Ve külle bid'atin dalâletün. Ve külle dalâletin fi'n-nâri. Ve bi's-senedi'l-muttasılı ile'n-Nebiyi sallallahu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

a. Tefekkürün İbadetten Üstün Olması

تَفَكَّرُ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ.

Tefekkeru sâ'atin hayrun min kıyâmi leyletin.

“Biraz tefekkür, düşünce -ama bu düşünce ince bir mesele, anlatacağız- bir gecenin sabahına kadar ibadetten hayırlıdır.”

buyrulmuş.

Bazı rivayetlerde; “Biraz tefekkür, bir senelik ibadet yerine geçer.”

Bazı rivayetlerde ise; “Biraz tefekkür 60 senelik ibadete tekabül eder.”

Herkesin tefekkür kabiliyeti derecesine göredir. O tefekkürünün keyfiyetine göre bir günlük ibadetinden, bir senelik ibadetinden, 60 senelik ibadetinden efdaldır, hayırlıdır.

Onun için; “Kur’ân’ı Azîmüşşân’ı çok okumak gerekir” diyorlar. Çok okursan bazı tefekkür edilecek âyetlere rast gelirsin.

“Bir âyetin tekrarı üzerinde durmak hatim etmekten evlâdır.”

diyor. Bir âyetin tefekküründe dur, onu tekrarla, onun mealini düşün, elindekilerini bil; bu, bir hatim etmekten hayırlıdır. Çünkü tefekkürsüz hatim, tefekkürsüz ibadetler gibidir. Tat vermez, fayda vermez. Borç ödenir; o kadar...

Gazâlî hazretlerinin tefekkür bahsine baktım bitiremedim. Çok uzun bahisler yazmış.

“Tefekkür ilmi doğurur.”

diyor.

“İlim kalbi uyandırır.”

diyor.

“Kalp amellere hükmeder. Ameller de hallere sirayet eder.”

İnsanın hali tefekkürü sayesinde güzelleşir. Tefekkürsüz zikirler de fayda vermez. Zikirler ancak tefekkürle olursa daha faydalı olur.

Onun için zikir tefekküre sevkeder, tefekkür ilme sevkeder, ilim kalbin uyanmasına sevkeder, kalp vücudu harekete geçirir, hayırlı ameller işlemesine vesile olur. Hayırlı amellerin işlenmesi insanların hallerinin güzelleşmesine vesile olur.

İnsan hâlen, ehlullah hâlini keşfeder. Bu, ancak tefekkür sayesinde olur.

Tefekkür ne yere edeceğimiz işte?

Okurken Cenâb-ı Hak, işte hafızlarımız da okuyor;

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَبْصَارِ

*İnne fî halki's-semâvâti ve'l-ardi v'ahtilâ fi'l-leyli ve'n-nehârî le âyâtin li uli'l-elbâb.*¹

¹ 3/Âli İmrân, 190.

وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

*Ve yetefekkerûne fî halki's-semâvâti ve'l-ardi.*²

“Tefekkür ederler. Çok alametler var.”

Fakat biz yere bakarız, yeri görürüz. Göğe bakarız, göğü de görürüz; ecram dolu...

Gök âlemiyle uğraşanlar var. Birçok yıldızın mevcudiyetinden bahsederler. Her birisinin hallerinden bahsederler. Ama onların görüşleri onlara fayda vermez. Çünkü noksan bakışla bakarlar. Hilfet bakımından bakıyorlar.

Yere bakıyoruz, e yerde sayısız, tükenmez mevcudat var. Yerin altı başka, üstü başka, dağları başka, ormanları başka fakat yerin her tarafını görmek insanın elinden gelmiyor.

Şark ile garp arası çok uzak, uzun bir ülke. Onun için onları da gezmeye lüzum yoktur.

“Kendine dön!”

diyor. Kendine bak. En kolayı kendindir. Kendini bir düşün bakalım.

² 3/Âli İmrân, 191.

Nasıl oldun da bu âleme geldin?

İşte Cenâb-ı Hakk'ın Kur'an'da birçok âyetler vardır;

خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ

*Halakaküm min turâbin sümme min nutfetin.*³

diyor.

Nutfe. “Bir su parçası” demektir.

“Ben sizi bir su parçasından yarattım.”

diyor.

خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلالَةٍ مِنْ طِينٍ

*Halakna'l-insâne min sülâletin min tîn.*⁴

Tîn; toprak.

“Topraktan süzerek aldım.”

diyor.

Topraktan sizi süzerek çıkardım.

Acaba nasıl süzüldük de topraktan çıktık? Bizim çıkışımız toprak.

³ 35/Fâtır, 11; 40/Mü'min, 67.

⁴ 23/Mü'minûn, 12.

Sülale; “kılıcın kınından çıkışına” diyorlar. *Selle seyfe* diyorlar ya; “kılıcını kınından çıkardı, başladı harekete”.

Bu sülale oradan gelirse; “Kılıcın kınından çıktığı gibi ben sizi topraktan çıkardım”.

Biz o topraktan nasıl çıktık acaba?

Bir nutfe ama o nutfe bize nerden geldi?

O nutfenin teşekkülü bizde nasıl oldu?

Şunu bir düşünürsek hayretler içinde kalmamanın imkânı yoktur.

Ve Cenâb-ı Hak yeri yaratmıştır, bu yer ölü bir yerdir. Bugünkü fencilerin söylediğine göre güneşten kopmuş gelmiş, ölmüş. Yana yana yanmış bitmiş.

Bu ölü nasıl oldu da dirildi?

Nasıl oldu da bugün envai çeşit meyveleri, mahsulleri yetiştiriyoruz, o da bize hayat veriyor. Sularıyla meyveleriyle gıdaların çeşitleri, hep bu yerden çıkmıyor mu?

Bu yerden çıkanı da biz yiyoruz. Bu yediğimiz de bizde kan oluyor. Kanımızdan da o menî dediğimiz su parçası teşekkül ediyor. Onun teşekkülünü bilmeye de gücümüz yetmez. Ne doktor bilir, ne kimse bilir... Allahu Teâlâ onu kudret-i İlâhiyesi'yle, insanda,

yaptığı bir kudretle, insan onu gayrişuur kendiliğinden teşekkül ediyor. Hâsıl oluyor.

Bitkilerde de hayvanlarda da bu teşekkül vardır. O ağaç da ondan haberi yok. İnsanın da haberi yok. O orada teşekkül ediyor. Sonra Allah erkekle kadını birleştirerekten bir kudret veriyor, o ana rahmine düşüyor.

Nutfe. Ana rahminde bir teşekkül. O teşekkülün en iyisini doktorlarımız bilecek ama o teşekkülün bu kitapta yazdıklarına göre bilmek de fayda vermiyor.

Hıristiyan doktorlar da var bizim doktorlarımız da var. Bunları pekâlâ bildikleri halde Hak yolunda yürüyenleri pek azdır. Ekserisi yine münkir tarafına kaçıyorlar. Fikri, düşüncesi kısa, iyi düşünemiyor.

“Bu böyle geldi, böyle oldu.”
diyor.

Ana rahminde teşekkül eden o su parçası ya hu! Görüyorsun bir su parçası, bir bebek olarak nasıl teşekkül etmiş. Eti, kanı, derisi, kemiği, iliği, gözü, kulağı, başı, ayağı ayrı... Bütün vücudun iskeleti ayrı. Bir suyun parçasından bu eczalar vücuda geliyor.

Kafanın eczası çok mühimdir. Cenâb-ı Hak bunu ne güzel, tas şeklinde kaç parça kemikten muhafaza altına almış.

Buradan delmiş, kulak yolu vermiş. Buradan delmiş, göz yolu vermiş. Buradan delmiş, burun yolu vermiş. Buradan delmiş, ağız yolu vermiş. İçerde dişleri de halk etmiş ki bunların yemesinde içmesinde kolaylıklar olsun. Bu hilkatlerin bir tanesi eksik olsa insan, insan olamıyor, sakat bir halde kalıyor. Bir şeye yaramıyor. Bir fazla olursa o fazlayıda kesip almak mecburiyeti hâsıl oluyor. O da fazla.

Cenâb-ı Hak hiç eksiksiz öyle bir teşekkül yapmış ki, çok güzel. Bu teşekkülün mesnedi o su parçasıdır. Bu su parçasında et mi var kan mı var...

İç kısmı da ayrı. Ciğerini ayrı yaratmış, kalbini ayrı yaratmış. Kalp makineyi işletiyor. Kanı sevk oluyor, topluyor. Ciğer pisliklerini temizliyor, kanı tazeliyor. Böbrekler bu suları idrara sevk ediyor. Onun da ayrı bir hüneri var.

Her âzanın kendisine göre bir hüneri var. Bu hünerlerin çalışması için o makinenin

başına bir adam koymak lazım ki onun düğmesine bassın da istediği zaman işletsin.

Bu makinenin her âzası, her tarafı nasıl kendiliğinden hiç durmadan güzelce işliyor?

Hele şu göz hayretlere sevk eder insanı. O da topraktan çıkan o suyun parçasından halk olan bir varlık. Görüyorsunuz, ufacık bir şey kâinatı içine alıveriyor. Mercimek tanesi kadar göz bebeğimiz var fakat kâinatı içinde saklıyor. Gözün içinde ne varsa bakınca koca göğü görüyorsun. O içine alıyor ve sana haber veriyor ki bu budur. Onu görüyor.

İnsan bir şekil görse; bir mühendis ya da bir ressam gayet güzel bir resim yapmış, koymuş. Ama canı yok. Gerek heykel şeklinde, gerek tablo şeklinde. İnsan onun şekline bakıp hayran olur. Bu hilkat ki canı da var, varlığı da var. İnsanın buna hayran olmaması elinden gelir mi?

Alt tarafı bir su parçası ama düşün bakalım Allah bu su parçasını nasıl bu hale soktu?

Bunu bu hale sokan kimdir?

Allahu Teâlâ insana bir kudret, kuvvet vermiş, bir de zekâ ve akıl vermiş. Düşünüyor, hayretler ediyor. Yere sığmıyor, bu sefer

göklere gidiyor. Bu kudret insana nereden geliyor? İnsan bunu düşündüğü vakitte kendini bir boşluğa verir, sessizliğe verir. O sessizlikte derin bir tefekküre dalar. Bunları böyle inceleyince altından çıkamayacağına kanaat eder ve hayran olur ve "Allah!" deme mecburiyetini hisseder. Kim olursa olsun...

Tefekkür, insanı Allah'a doğru sevketmeye vasıta olan en büyük varlıktır.

İnsan bir şey için yaratılmıştır: Bu da Allahu Teâlâ'ya ibadettir!

b. İrfan Ve İlim: Allah'ı Bilmeden İbadetin Önemi

Bu yaratılıştaki hikmet;

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

*Ve mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ li ya'budûn.*⁵

Bilgiyle beraber ibadet. Bu bilgi *li ya'rifûn* diye tabir ediyorlar ki irfan, ilimle olur.

Allah'ı bilmeden O'na ibadet olmaz! Evvela bileceksin!

⁵ 51/Zâriyât, 56.

Allah nasıl Allah'tır?

Karşına bir şekil koyamazsın ki... Eski putperestlerin yaptıkları gibi taştan, ağaçtan, altından, gümüşten putlar edinip;

“İşte Allah budur.”

diyemezsin. Bu müşriklerin halidir. Müslüman böyle şey yapmaz.

Müslümanın bildiği Allah o Allah'tır ki yeri, göğü, bütün varlıkları O yaratmıştır. Allah birdir, iki değildir. Bir'dir, Âlim'dir, Kâdir'dir, Hayy'dır; öldürür, diriltir. Bütün sıfatlar ve Esmâ-i Hüsnâ'sı'nda yazan 99 tane esmâsıyla beraber o Allah'tır.

Allah'ı Öyle Bileceksin Ki beni görür, beni bilir, beni işitir, benim her halime vâkıftır. Hiçbir harekâtım ondan gizli değildir. Bu Allah o Allah'tır. Ama O yerde de değildir gökte de değildir. Allah'ın yeri yoktur. İçinde dışında değildir.

Ama Allah herkesle de ilgilidir. Her mevcut O'nun mahlukudur. Her mahlukuyla da ilgilidir. Allah yere sokulmaktan, göğe sokulmaktan münezzehtir. Arş, yer, gök hep O'nundur. O hepsini muhittir. O'nun ihatasına aklımız ermez.

Onun için: *Tefekkeru sâ'atin*. "Bir an için tefekküre dalmak, düşünmek."

Sen kendini düşünüyorsun; bakıyorsun ufacık bir bebekken kocaman bir adam olduk. Küçük bir sudan bir bebek olduk. Bebehtik insan olduk, bu hale geldik. Bugün dünyaya sığmaz, göklere kadar giden bir adamız. Ama aslımız o su. O su parçası ne hale geldi. Bu hale getiren kuvvetin sahibi, bu varlıkların sahibi olan Allah'tır. Buna teslim olmak, buna eğilmek, bunun emrini ve sözünü dinlemek lazım!

O Allah ki bizi yalnız başımıza bırakmıyor. Bize peygamberler göndermiş, kitaplar göndermiş.

"Yolunuzu da böyle bulacaksınız!"

diyor. Çünkü insan ne kadar zeki ve bilgili de olsa kendi haliyle Allah'ı bilir ama Allah'ın yolunda gidemez. Allah'ı bilir.

"Elbette bu varlıkların bir sahibi var. Bu yerin bu göğün bu mahlukâtın bir sahibi var. Bak hiçbiri birbirine benzemiyor. Onları bir Allah yaratmıştır."

der. Belki bire de iner.

"Allah birdir."

der, üçlükten de kurtulur ama Allah'ın dediği yolları bulamaz.

O'nun yollarını bulduracak peygamberler ve kitaplar vardır. İşte ilk Âdem *aleyhis-selâm* devrinden itibaren kitaplar verilmeye başlamış. En nihayet dört büyük kitap da gelmiş. Onların da devri geçmiş.

Bizim kitabımız olan Kur'ân-ı Azimüşşân'ın devrindeyiz. Kur'an'ın kıyamete kadar hükmü bâkidir. Böyle inanmamız gerekir.

Bu kitabı bize bildirecek olan Peygamberimiz'dir! Bu kitabı biz anlayamayız! Anlayamayacağımız için bunu bildiren Peygamber!e muhtacız. Kitabımız içinde insanî, İslâmî bütün ahlâklar güzelce talim buyrulmuştur.

Bir zât;

“Acaba ben mütevekkil miyim, değil miyim?”

diye kendisini çöle atmış, sahraya çıkmış.

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

*Fe'l-yetevekkeli'l-mütevekkilûn.*⁶ diyor
ya;

“Mütevekkil olan mü'minler Allah'a da-
yansınlar, tevekkül etsinler!”

Bu adamın karşısına bir büyük zât çık-
mış;

“Ne o?”

demiş.

“Ben mütevekkil olup olmadığımı an-
lamak için bu sahraya çıktım. Bakalım Allah'a
tevekkülüm ne kadar?”

demiş adam da.

O zât da;

“Çok yazık, hâlâ bunlarla mı uğraşıyor-
sun?!”

demiş.

Eyne't-tevhîd eyne'l-fenâ. demiş.

“Tevhid nerede, ne zaman fena olacak-
sın, zamanını hep kendini böyle tecrübelerle
mi geçireceksin? Acaba mütevekil miyim?
Acaba sabırlı mıyım? Acaba şu muyum, bu
muyum? Bunlar iptidâî şeylerdir. Senin asıl
yapacağın şey tevhid ve tevhidde fenadır.
Tevhidde yok olmaktır. Tevhide girecek ve o

⁶ 14/İbrahim, 12.

tevhidde yok olacaksın. Allah'ın varlığında kendini yok edeceksin!"

Allah'ın yarattığı bir zerreyim. Bu zerreyi Allah nasıl yapmışsa bugün yerede sığmıyor, göklere kadar gidiyor. Bu zerreyi yaratan Allahu Teâlâ nasıl Allahu Teâlâ'dır diyerek, hayretlere düşerek, kendini yok âlemine atmalısın. Denizin içerisine giren bir zerre nasıl kayboluyorsa sen de Allah'ın tevhidinde kendini kaybetmelisin, O'nun emrinden dışarıya çıkmamalısın, yasaklarından da son derece korkup kaçmalısın.

Bilirsiniz ki Cenâb-ı Hak insanı böyle yaratmıştır. Yarattıktan sonra da insana ne çeşit hisler vermiştir. Bu hisler de yine bu suyun içerisinden çıkmıştır. Bu hislerin içerisinde Allah bir de kadını yaratmıştır. Bu kadınla bir ünsiyet vererek, birbirimizi sevmek suretiyle idâme-i hayat ediliyor. Çoluk çocuk yetiştiriliyor. Nesiller böyle ilerliyor.

Bu sevgi bazen ifrat derecesine gider, "aşk" diye tabir edilen şey olur. Aşk onu gözünün önünden kaçırmamak, her zaman onun gözüyle, kaşıyla, saçıyla, boyuyla meşgul, kendini ona kaptırmış. Sorarsan bir şeyi anlamıyor, bilmiyor. Akli fikri orada, âşık mâşu-

kasında. Bu da senin gibi bir mahluk alt tarafı. O da suyun bir parçasından olmuş bir şey. Ama Allah ona bir cazibe, bir güzellik vermiş.

Herkes bir güzele meftundur. O güzellik için kendini kaptırmışsın ama o güzeli yaratana niçin kendini kaptırmıyorsun da o güzelde kalıyorsun. O güzeli yaratana bak bir kere. Ne güzeller yaratmış, neler yaratmış?! Hilkatinde ne çeşit güzeller var?

O düşüncelerin hududu da yok. O tefekkürün içerisine daldıkça içerden meâniler kayıyor. Nasıl yerin altından menbalar kayıyor. O menbalar bir gün biter. Bu ancak ölümlerle biter. Ölüm olmadıkça insandan kayayan menbalar hudutsuz muarifler, irfanlar yetiştirir. İlmi tükenmez. Allah'ın lütf u keremiyle kendisinde ne varlıklar hâsıl olur kim bilir...

Onun için tefekkür kadar kıymetli bir şey yoktur. Ama bunun için insanın bir vakit bulabilmesi lazımdır. Sabahleyin kalk, hadi işin başına. Akşama kadar çalış, yorul, ondan sonra gelip iki lokma yiyip yat. İnsan, vücudunu dinlendirmek için yatmaya mecburdur.

Ne zaman Allah'ı düşüneceksin?!

Ne zaman kendini düşüneceksin?!

Ne zaman ibadet, taat edeceksin?!

Onun için insan evvela ilim tahsil edecek. Tahsil edeceğimiz ilim, onun dediği gibi tevhid ilmidir. Allahu Teâlâ'yı bilmek ilmidir.

Allahu Teâlâ'yı nasıl bilirsin? Büyükle-
rimiz elhamdülillah, Allah'ın sıfât-ı Zâti-
ye'leriyle, sıfât-ı subûtiyeleriyle bize onu
bildirmişlerdir. O bilgi dahilinden dışarı çık-
mamak şartıyla Allahu Teâlâ'yı tanımaya çalı-
şın!

İkincisi fıkıh ilmi, şeriat ilmidir. İlm-i
şeriatte neler farzdır, neler vaciptir, neler
sünnettir? Bunları bilmek mecburiyetindeyiz
ki bu ilimler farzdır. Her müslüman bunları
öğrenmeye mecburdur. Müslümanın ilk vazi-
fesi budur. Bu vazifeler bizde mevcut iken,
bu vazifelere iman ettik, dünyevî bilgileri
elde ediyoruz. Dünyevî bilgiler ise bir hudut
dâhilindedir.

Gençliğimizin en kudretli zamanı da bu
bilgilerle meşgul olarak geçiyor. Ondan sonra
da hayata atılıyoruz. Hayatın çeşitli kaygıları
başımıza çıkıyor. En nihayet bir gün alıp gö-
türüyorlar, vesselam...

Binaenaleyh insan ilmini, şariat ilimlerini öğrendikten sonra diğer ilimler nafiledir. Farz-ı kifâyedir. Yahut sünnet-i kifâyedir.

Kifâye olunca cenaze namazı gibidir. Bir memlekette üç beş doktor bulundu mu diğerleri için doktorluk tahsili nafiledir. Onlar kâfidir. Ondan sonra mühendislik kâfi derecede olmalıdır. Her sınıfta böyledir. Ondan sonra o öğrendiğin farz ilimlerin tatbikatına geçeceksin.

Farz ilimlerin tatbikatına geçeceksin ki sende bir netice hâsıl olsun!

Tefekkürün ilme yol vermesi lazım! Bir semere, bir mahsul verecek!

Bu tefekkür o mahsulü vermiyorsa tefekkür boşadır. Şeytânî bir tefekkürdür ve seni aldatmıştır. Tefekkür seni Allah'a götürecektir ve kalbini uyandırıp seni taate sevk edecek. Kulluğa sevk edecek. Kulluk vazifelerini yaptıracak. Ve o kulluk vazifeleri yapıldıkça insanda mârifet-i İlâhiye'ler derece derece, nispet dâhilinde çoğalacak.

c. Hayret Ve Tevazu İçinde Tefekkür

İkinci bir hadiste Cenâb-ı Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ
بَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ إِلَى كُرْسِيِّهِ سَبْعَةَ آلَافِ نُورٍ
وَهُوَ فَوْقَ ذَلِكَ.

Tefekkerû fî külli şey'in ve lâ tefekkerû fî Zâtillâhi fe inne beyne's-semâi's-sâbi'ati ilâ kürsiyyihî seb'ate alâ fi nûrin ve hüve fevka zâlik.

Tefekkerû fî külli şey'in. “Her şeyi düşünün. Derin derin düşünün.”

Ve lâ tefekkerû fî Zâtillâhi. “Ama Allah'ın kendisini düşünmeye kalkmayın.”

Çünkü sizin aklınız O'nu tarif edecek kudrette değildir. Bir kantar yapılır, o kantar 100 kiloyu tartar; 200 kiloyu, 150 kiloyu tartmaz. Vapurların kantarı ayrı, gemilerinki, otomobillerinki ayrı, herkesinki ayrıdır. İnsanın kantarı da ona göredir. Yani Allah'ın kendisini tartacak derecede değildir.

Binaenaleyh: Tefekkerû fî külli şey'in. Yere bak, göğe bak. Mahlukâtına bak. Çeşitli hudutsuz mahlukâtına bak.

Ve lâ tefekkerû fî Zâtillâhi. “Ama Allah'ın Zâtı hakkında tefekküre dalma.”

Çünkü işin içinden çıkamazsın. Ya mecnun olursun ya başka bir şey.

Fe inne beyne's-semâi's-sâbi'ati ilâ kürsiyyihî.

Cenâb-ı Hak, çünkü yer bol; semâvât var, bu semâvâtın içinde "Kürsî" denilen bir âlem var. Bu Kürsî'nin arkasında bir âlem var. Ona "Arş Âlemi" diyorlar.

Arş'tan evvel kürsüyle bu yedi kat göğün arasında; *seb'ate alâ fi nûrin.* "Yedi bin nur tabakası var."

Ve hüve fevka zâlik. "Allah celle ve alâ bunların üstündedir."

O'nu düşünmeye güç yetmez.

O'nun için Cebrâil *aleyhisselâm* ne dedi?

"Ben buradan ileriye geçersen helak olurum."

dedi. Hududu oraya kadardı.

Diğer bir hadiste;

تَفَكَّرُوا فِي آلاءِ اللَّهِ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي اللَّهِ

Tefekkerû fî âlâillâhi ve lâ tefekkerû fi'llâh.

Tefekkerû fî âlâillâhi. "Allahu Teâlâ'nın nimetlerini düşünün."

Şu verdiği nimetler: Sağlık nimeti, varlık, göz, kulak, tefekkür nimeti... Çeşitli nimetler var. Yemek nimeti var, gökten yağmurunu indiriyor, yerde envai çeşit nebatlarını bitiriyor. Madenleriyle bizleri çeşitli nimetlere kavuşturuyor. Gökte uçuruyor, yerde yürütüyor.

Birçok nimetler var ki: *Tefekkerû fî âlâillâh.*

Bir âyet-i kerîme;

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ

*Yâ eyyühe'n-nâsü'zkürû ni'metallâhi aleyküm.*⁷

“Ey insanlar Allahu Teâlâ'nın size bahşettiği nimetleri tefekkür edin!”

Sayın bakalım.

لَا تُحْصُوهَا

*Lâ tuhsûhâ.*⁸

“Saymakla da bitiremezsiniz.”

⁷ 35/Fâtır, 3.

⁸ 14/İbrahim, 34.

Hangi nimetini sayacaksınız? Nimetlerinin altından çıkmanın imkânı yoktur. O'nun nimetleri nâmütenâhidir, sonsuzdur.

Binaenaleyh insan bunları düşündükçe onları kendisine bahşeden Allah *celle ve alâ*'ya eğilmek, kul olmak mecburiyetini kendiliğinden hisseder. Başkasının dürtmesine ihtiyaç kalmaz.

“Sen niçin camiye gelmiyorsun, namaz kılmıyorsun, Allah’a secde etmiyorsun?”

demeye lüzum kalmaz. O içeriden gelen kuvvetle kendisini Allah’a sevk etmeye mecbur eder.

Akşam görmüşünüzdür, bize Fas'ın Tanca memleketinden iki tane misafir gelmişti. Evvelce de gelmiş, burada bizi görmüşler. Şimdi hacca gidiyorlarmış. Giderken “bir kez daha uğrayalım” demişler. Bana da bir kitap hediye ettiler. Kitaplarında oranın alimleri ahvâlden şikâyeten Frenkler'e benzeme âdetlerinin tenkidini kitabında yazmış. Bir zamanın insanların Avrupa insanlarına meftunluklarını ve onların yollarını takibi hususundaki tenkidini yazmış. Onun hepsini okuyamadım. Başından beş on sayfa bir şey okudum.

خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ

Hâlifû'l-müşrikîne.

Oradaki tenkidin başında: *Hâlifû'l-müşrikîne..* Efendimiz'in tavsiyelerini ele almış. Cenâb-ı Peygamber müşriklere muhalefeti tavsiye etmiş. Onlarla birleşmenin imkânı yoktur. Onların halini, hareketlerini taklide hakkımız da yoktur. Yaparsak haksızlık yapmış oluruz.

Binaenaleyh Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem; hâlifû'l-müşrikîne.* “Müşriklere muhalefet ediniz.”

Sözlerinde, giyimlerinde, yiyeşlerinde, bütün hareketlerinde onlara uymayın. Muhalefet edin. Hatta namazlarında da muhalefet edin.

Mesela hıristiyanlar o zaman ayakkabılarla namaz kılmayı caiz görmezlermiş. Efendimiz; “Muhalefet bakımından ayakkabılarınız temiz olduğu halde onlarla da namazı kılmınız.” demiş.

Aşure günü onlar bayram ediyorlar, aşure bayramı. Halbuki yahudilerin aşure bayramları İbrahim *aleyhisselâm*'dan kalmadır. Aşure asıl İbrahim *aleyhisselâm*'ın sünne-

tidir. Yahudiler onu benimsemişler. Efendimiz demiş ki;

“Siz oruç tutunuz. Onların bayramında onlara muhalefet ederek onlar yerken siz oruç tutunuz.”

Bayram sevinç günü değil mi?

Yiyeceksin, içeceksin. Onlar yerken, içerken siz onlara muhalefeten oruç tutunuz. Hem dokuzunda hem on ve on birinde beraberce oruç tutunuz.

Cenâb-ı Peygamber cumartesi ve pazar günleri çok oruç tutarlardı. Sırf cumartesi yahudinin bayramı, pazar da hristiyanın diye onların bayramlarına muhalefet olduğundan o günler özellikle oruç tutardı. Bize de tavsiye ederlerdi.

Müslim’in hadisi olaraktan naklediyor. Abdullah isminde birisi o zamanki hıristiyanların giydiği sarı boyalı bir elbise giymiş. Huzûr-ı Peygamberî’ye de gelmiş. Peygamber Efendimiz onu görünce;

“Ne yaptın? Nedir bu üstündeki? Götür bunları yak.”

demiş.

O giydiği esvap iki katmış. *Sevbeyn* diyor. O zannetmiş ki Cenâb-ı Peygamber boyasından dolayı beğenmedi. Demiş ki;

“Yâ Resûlallah, müşriklerin elbisesi diye şey yapıyorsunuz. Yıkayayım öyle giyeyim.”

“Yok, yak!”

“Niçin?”

“Onlara benzemeyin canım, onların esvaplarına mı muhtaç kaldınız? Onların giyimlerine mi muhtaç kaldınız?”

şimdi bu hadiste çok ibret vardır. Allah kalbimizin gözlerini açsın. Oraya gidiyoruz ama kör gözle gidip kör gözle dönüyoruz. Orada dünyayı dolaşmaya insanın gücü yetmez. Fakat oraya gittin mi dünyanın insanları, müslümanları hep orada.

Fas, Cezayir taraflarındaki birtakım müslümanlar var ki uzun müddet Fransızlar’ın tahakkümü altında yaşadılar. Fakat mücahedeleleriyle bugün elhamdülillah istiklallerini kazanmış durumdadırlar.

Müslümanlar Hıristiyanlık ananesini ne esvaplarında ne de diğer hareketlerinde kabul etmemişler. Buraya geldikleri vakitte görüyoruz. Uzun elbiseleri var. Pakistanlıları

da görüyoruz. Pakistan'dan da geliyorlar. Çok zaman İngilizler'in tahakkümü altında yaşadılar. Fakat onların ne âdetlerini ne ananelerini kabul etmemişlerdir. Üzerine uzun bir entari giyiyor bir de kendisinin düğmeli bir şeyi var, onu giyiyor.

Cezayir tarafının insanlarıysa bambaşka. Hacta da görüyoruz. Koca bir kumaşı dolanıyor, başını, gözünü sarıyor. Öyle dikiş filan bilmiyor. "Kocasından kaçır, koca karısından" demiş. Karmakarışık bir âlem, bir hayat. İnsanın nefsi bunu istiyor. Sen ne yapacaksın, nefsin bu isteğine boyun mu bükeceksin?

تُفْتِيكَ نَفْسُكَ، ضَعْ يَدَكَ عَلَى صَدْرِكَ، فَإِنَّهُ يَسْكُنُ
لِلْحَلَالِ، وَيَضْطَرِبُ مِنَ الْحَرَامِ. دَعُ مَا يُرِيْبُكَ إِلَى مَا
لَا يُرِيْبُكَ، وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ. إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَذُرُّ
الصَّغِيرَ مَخَافَةَ أَنْ يَقَعَ فِي الْكَبِيرِ.

Tüftîke nefsüke da' yedeke alâ sadrike fe innehû yeskünü li'l-halâli ve yadribu mine'l-harâmi. Da' yürîbüke ilâ mâ lâ yürîbüke ve in eftâke'l-müftûn. Inne'l-mü'mine yezeru's-sağîra mehâfete en yeka'a fi'l-kebîri.

Tüftîke nefsüke da' yedeke alâ sadri-ke. “Elini göğsüne koy, Allah için bir düşün bakalım şu yaptığın hareket doğru mudur değil midir, İslâm’a yakışır mı yakışmaz mı?”

Da' yedeke alâ sadri-ke. Buraya koy.

Fe innehû yeskünü li'l-halâli ve yadribu mine'l-harâmi. Çünkü senin gönlün Allah, orası “Allah beyti” diyorlar.

Gönül Beytullah’tır. Nasıl Kâbe Beytullah ise insanın gönlü de Beytullah’tır. O Beytullah harama razı olmaz, ızdırap eder. Harama karşı çarpar, helalde ise sakin durur.

Sen elini göğsüne koy bakalım, yaptığın iş doğru mudur yanlış mıdır; bunu anla!

Ama ölmüş bir kalp de fayda etmez!

Ölüden fayda mı var?

Da' yürîbüke ilâ mâ lâ yürîbüke. “Sana şüphe veren şeylerin hepsini terk et.”

“Acaba yapayım mı bunu yapmayayım mı?”

Şüphe varsa onu bırak!

İlâ mâ lâ yürîbüke. “Şüphe olmayan, helalinde katiyet olan şeylere razı ol.”

Ve in eftâke'l-müftûn. “Dünyanın müftüleri toplanıp diyorlar ki; ‘helaldir yahu’”.

Hayır efendim! Ne derlerse desinler!

Müftüler dünyanın müftüsü diyorsa; olur olur...

Sen elini göğsüne koy! İçin ona razı oluyorsa ne âlâ. Razı olmuyorsa, ızdırap ediyorsa, çarpıyorsa demek ki o şüphelidir.

d. Hatanın Ufağından Sakının

Bak şimdi tarif ediyor;

Inne'l-mü'mine yezeru's-sağîra mehâfete en yeka'a fi'l-kebîri. "Mü'min büyüğüne düşmeyeyim diye ufacık bir hata yapmaktan sakınır."

Ufağını yaparsın, arkasından büyüğü onu kovalar.

Bakmak ufak günahdır. Yabancı kimseye bakarsın. Boyuna bakarsın, posuna bakarsın. "Ne güzelmiş" dersin. Bu bakmak ufak bir günahdır. Bu ufak günahlar namaz kıldıkça, abdest aldıkça, camilere gidip geldikçe affedilir. Bunlar kendiliğinden affa uğrar. Ama bu ufak bakışlar insanı zinâyâ kadar götürür. Bakışlar zinânın öncüleri oluyor. Onların sözlerini dinleyişler zinânın öncüsü oluyor ve âhirette insanları o büyük günahların içerisine düşürebiliyor. Onun için hakikî mü'min o kimsedir ki küçük günahları terk eder.

Sigara küçük bir günahdır. Ona “mekruh” diyorlar. Yani “küçük günah” demektir. Fakat bu küçük günahlar daha büyüğüne götürmek korkusundan terk eder. Onu da etmedi.

Bugün onu içerken dersin; “Yarın içki içerim.” İçki içerken dersin; “Kumara kaçırım.” Kumar oynarken bakarsın; “Hırsızlığa kaçırım.” Hırsızlığa kaçarken bakarsın katle kadar gider. En nihayet insanın yeri ya mezar olur ya hapishane olur, Allah esirgeye.

Onun için mü’min hatanın ufağını da terk ediyor. Ufaktır diyerek ehemmiyet vermemelik yapmıyor. Onu da terk ediyor. Onun için;

Tefteriku ümmetî alâ neyyifin ve seb’îne firkatën.

Cenâb-ı Peygamber buyuruyor ki;

“Benim ümmetim 70 küsur fırka olacaktır.”

تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى نِيْفٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، أَضْرُّهَا عَلَى
أُمَّتِي قَوْمٌ يَقِيسُونَ الْأُمُورَ بِرَأْيِهِمْ، فَيُحِلُّونَ الْحَرَامَ،
وَيُحَرِّمُونَ الْحَلَالَ.

Tefteriku ümmetî alâ neyyifin ve seb'îne firkaten edarruhâ alâ ümmetî kavmun yakîsûne'l-umûre bi re'yihim. Fe yuhillûne'l-harâme ve yuharrimûne'l-helâle.

Firkaten edarruhâ alâ ümmetî kavmun yakîsûne'l-umûre. “Bu 70 küsur fırkadan ümmetime en zararlı olanı bütün meseleleri kıyas edenlerdir.”

Kıyas; “kendi re'yelerine göre hüküm vermektir”.

Fe yuhillûne'l-harâme. “Haramları helal ediyorlar.”

Ve yuharrimûne'l-helâle. “Helalleride haram ediyorlar.”

Helali haram, haramı helal ediyorlar.

“Bunu iç, sana şifa verir, kuvvet verir. Gözünü, gönlünü açar.”

der. Çeşitli boyalarla haramı sana yutturuyor.

Cenâb-ı Peygamber'in güzel bir teşbihi var, aklıma geldi.

Diyor ki;

“Bu dünya bir cîfedir.”

Bunu bilmek lazımdır.

“Birisi nefis bir yemek yaptı ama içerisine biraz zehir attı. Sen de zehir attığını

gördün. Gördüğün halde o yemeği senin önüne koyunca yer misin? Yemezsin, ondan kaçarsın. Fakat görmeyen yer. Yer ama helake gider, ölür. Çünkü zehri görmedi.”

Yahut yemeğin içerisine sümüğünü veya tükürüğünü attı, kirletti. Öldürmez ama kirletti. Sen bunu görsen, nefret eder ve onu yemek istemezsin. Ama görmeyen yer.

Bu dünyayı bize anlatırken Cenâb-ı Peygamber Efendimiz diyor ki;

“Dünya Allah’a gitmemiz için yaratılmış bir mevcuttur. Bizim burada Allah’a gitmemiz için yol, vasıta dünyadır. Bu yolda sen hareketlerini kaybeder de dünyanın zevk ü sefâsına kendini kaptırırsan tıpkı o zehir yemiş insan gibi helake gidersin.”

Eskiden hacca üç ayda kabilelerle gidilirmiş. Giderken insan bazı güzel yerler görür. Yeşillik, su, şelaleler var; her şey pek güzel. Bayılır insan. “Şurada oturayım” der. Bakarsın bazı dostlar görür muhabbetler eder. Onlarla vakit geçirirken kabile çeker gider.

Sen burada muhabbete daldın, güzel sefaya kaldın ama kafilen gitti. Şimdi çöl âlemindesin, yalnız başına giderken seni ya kurtlar yer, ya aslanlar, ya hayvanlar yer.

Ölür gidersin. Bu yolda yalnız gidilmez. Kafi-
leden ayrıldın.

Bu dünyada da bu böyledir. İnsan;

“Şu işimi de yapayım, bu işimi de yapayım.”

diyerek Allah yolundan ayrıldı mı kendini kurtlara kaptırır. O 70 küsur fırkaya ait olsan sana en zararlısı kıyas ile kendire'leriyle hüküm vererek yaşayanlardır.

“Zararı yok bu da helaldir, Allah neyi haram etmiş, Allah'ın helal ettiği şeyi neden yemiyorsun? Onları Allah bizim için yaratmış.”

der.

“Hadi bakalım, bak dedelerimizden şunlar da bunlar da yemişler, içmişler, sen de yaparsın ne olur. Allah Gafûr'dur, Kerîm'dir.”

diyerek aldatır, yutturur. Yutturur ama en nihayetinde insan o zehri yutan adam gibi helake gider, Allah esirgesin.

تَفْضُلُ صَلَاةِ الْجَمْعِ صَلَاةٍ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسٍ
وَعِشْرِينَ جُزْأً وَتَجْتَمِعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ
النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ.

Tefdulu salâtu'l-cem'i salâte ahadiküm vahdehû bi hamsin ve ısrîne cüz'en ve tec-temi'u melâiketü'l-leyli ve melâiketü'n-nehâri fî salâti'l-fecri.

Bu hususta birçok rivayet var. Buradaki rivayette;

“Cemaatle olan namaz, insanın yalnız başına kıldığı namazdan 25 derece üstündür, faziletlidir.”

Onu geçen hafta da anlatmıştım. Cenâb-ı Hakk'ın nazarı hepimize her zaman nâzırdır. Hiçbir an yoktur ki Cenâb-ı Hakk'ın nazarı üzerimizden kesilsin. Cenâb-ı Hakk'ın nazarının, kullarının üzerinden kesildiği bir an yoktur. Kesildiği an ölüm gelmiştir.

Cenâb-ı Hak nazarını kulundan çekti mi ölüm geldi demektir. Hani “ansızın öldü” diyorlar. Cenâb-ı Hak nazarını ondan aldı ve o anda adam gitti. Onun için Cenâb-ı Hakk'ın nazarı bütün kullarının üzerinde dâimîdir.

Cemaatle namaz kıldığımız vakit Cenâb-ı Hak evvela imam rfendiyi yokluyor.

“Bakayım imam Efendi ne âlemde?”

Eğer imam efendi hakikaten namazıyla meşgulse, Allah'ıyla meşgulse ne mutlu. Artık Cenâb-ı Hak cemaate bakmıyor.

“İmamdaki durum kâfi.”

diyor.

Onun için Cenâb-ı Peygamber Efendimiz diyor ki;

“İmamlarınızı seçerken âlim ve müttakî insanları seçin. Öyle önüne geleni geçirmeyin.”

diyor. Çünkü o sizin muktedâ bihinizdir, ona göre derece alacaksınız.

Allah bizim kusurlarımızın hepsini affetsin. Layık olmadığımız halde buralara geliyoruz. Cenâb-ı Hak hepimizin kusurlarımızı affetsin. Bakıyor ki imam efendi gafil, bu sefer Cenâb-ı Hak cemaati yokluyor. Cemaati biliyor ama tedbir olarak yokluyor.

“Bakayım cemaat ne âlemde?”

Cemaatin içersinde ehl-i hal bir adam varsa o ehl-i hal hürmetine hepsinin namazı ind-i İlâhî’de makbul olur. Hactada bu, her tarafta da bu...

Cemaat fazileti. Cemaatte bir ehl-i hal yok, hepsi bakkal diyelim. Cenâb-ı Hak yalnız bizim bu duruşumuzu, bu şekillerimizi önemser. Abdest almışız, bir huzurla gelmişiz. Ellerimizi de bağlamışız. O’nun huzurunda duruşumuz hürmetine, bu sefer yine hepimizi

affedip dergâhına kabul ediyor. Ama yalnızca bu yoktur.

Cemaat halinde olursa bu fazilet vardır. Onun için cemaatten ne pahasına olursa olsun kalmamak lazım. Sünnettir diyorlar ama sünnet-i müekkededir, vacip mesabesindedir. Mâlikîler'e göre farz-ı kifâyedir.

وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاٰكِعِيْنَ

*Ve'rke'û me'a'r-râki'in.*⁹

“Rükû edenlerle beraber ediniz.”

“Namaz kılanlarla beraber kılınız.”

Âyet-i kerîmesinde İmam Mâlik farziyetine kâil olmuş. Bizim imamlarımız da “sünnet” demişler, “vacip kuvvetindedir” demişler. Onun için cemaatten ne olursa olsun ayrılmamak lazımdır. Hele sabah namazlarını cemaatle kılmak bambaşkadır.

O gelen misafirler de sabahın kaçta kılındığını soruyorlardı.

“Sabah namazlarını kaçta kılıyorsunuz?”

diye soruyorlardı. Onların memleketlerinin saati bizim saatlerimize uymaz. “Sabah

⁹ 2/Bakara, 43.

namazlarını kaçırmayalım” diyerek bizim saatlerimizi öğreniyor. Biz memleketimizde elhamdülillah, güzelce evlerimizden yataklarımızdan... Cenâb-ı Hakk’ın verdiği nimetleri yedik, içtik, güzelce uykumuzu da uyuduk.

Şimdi bir şükür ettik mi, sabahleyin kalkıp abdest alıp namaza gitmek kadar büyük bir nimet var mı?

Kulun bu hareketi Cenâb-ı Hakk’ın elbette hoşuna gider. Yatağını bıraktı, soğuk havalarda ona da tahammül ederek abdestini aldı. Soğuk soğuk yine camiine gitti. Sıcacık odasını, evini bıraktı, camiinde Allah’a kulluk edecek. Elbette bunun mükâfatı az olmaz.

Allah esirgeye, çeşitli musibetler var. Ağrılar, belalar var. Bunun sabrının derecesi, mükâfatı 300’dür. Bir musibete sabreden 300 derece mükâfat alır.

Bugün ne diyorlar ona bakayım?

Çocuklar imtihan olunca puan veriyorlar ya. Musibete sabrın 300 derece mükâfatı var. Bir de ibadet meşakkati var. Sabahleyin kalkacaksın, soğuk havada abdest alacaksın. Camiye geleceksin. Vakti bekleyeceksin. Soğukta duracaksın. Buna da 600 derece veriyor. Çünkü 900 derece

Şunu da okuyayım;

تُقَاتِلُونَ الْيَهُودَ فَتُسَلِّطُونَ عَلَيْهِمْ حَتَّى يَخْتَبِئَ
أَحَدُهُمْ وَرَاءَ الْحَجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا
يَهُودِيٌّ وَرَأَيْتُ فَاقْتُلْهُ

Tükâtilûne'l-yehûde fe tusallatûne aleyhim hattâ yahtebî ehadühüm verâe'l-haceru fe yekûlü'l-haceru yâ abdallâh hâzâ yahûdiyyun verâi fa'ktulhu.

Tükâtilûne'l-yehûde. “Yahudiyle dövüşecek.”

Kâtele “karşılıklı dövüşmeye” diyorlar.

Fe tusallatûne aleyhim. “Onlar sizin üzerinize musallat olacaklar.” “Siz de onların üzerine musallat olacaksınız.”

Yahudilerle muharebeye girdiniz. Onların üzerine musallat olacaksınız, galip geleceksiniz. Onların üzerine galip geleceksiniz. *Hattâ yahtebî ehadühüm verâe'l-haceru.* “Hatta onlar aczlerinden çare bulamayacaklar, kaçacaklar, bir taşın arkasına sığınmak mecburiyetinde kalacaklar.” Başka çaresi kalmayacak. Bir taşın arkasına sığınacak. O gün kudret-i İlâhî; *fe yekûlü'l-haceru.* “O

taşa Allah dil verecek.”Büyük bir taş anlaşıl-
lan.

Yâ abdallâh. “Ey Allah’ın kulu.” *Hâzâ yahûdiyyun.* “Arkamda yahudi var.” *Verâî.* “Benim arkamda saklandı.” *Fa’ktulhu.* “Öldür onu.”

Buhâri, Müslim, Tirmizi *an* İbn Abbas.

Bugün böyle. Fakat diğerlerine ne olacağına yine Allah bilir. Yalnız, çalışmak lazımdır. En büyük felaket onların yolunu benimsemektir. Onların yolu bizim yolumuz değildir. O kumar oynar, içki içer, dans eder, baloya gider, denizde çıplak gezer, karısını çıplak gezdirebilir. Birbirinden kaçırmaz. Şudur budur; işte hep bütün hıristiyan âdab ve ananesi bir sürüdür. Bunlar müslümana yakışan şeyler değildir. Müslüman bunlara kendisini kaptırırsa tabiatıyla onların tuzağına düşmüş olur. Dövüşmeye meydan kalmaz. Allah cümlemizi affetsin. İslâm yolundan bizleri ayırmasın.

Mehmed Zahid KOTKU

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

